

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Коробка Юлія

Молодший шкільний вік охоплює період від 6-7 до 10-11 років і є одним із ключових етапів психічного розвитку дитини, у межах якого відбуваються суттєві зміни у структурі особистості, пізнавальній діяльності та мотиваційній сфері. Саме в цей період закладаються основи ставлення до навчання, формується система мотивів, що визначає подальшу освітню траєкторію дитини, її успішність та психологічне благополуччя [3].

Ключовим фактором, що визначає розвиток мотивації, є перехід від ігрової до навчальної діяльності. Згідно з концепціями української психологічної школи (зокрема, працями Г. С. Костюка), цей перехід супроводжується «кризою семи років». Головною ознакою кризи є втрата дитячої безпосередності та виникнення внутрішньої позиції учня. Дитина починає усвідомлювати свої переживання, з'являється узагальнення почуттів, ланцюг успіхів або невдач призводить до формування стійкого емоційного комплексу – почуття власної значущості або, навпаки, меншовартості. Цей емоційний фон стає первинним фільтром, крізь який проходить будь-яка навчальна мотивація [5].

Метою публікації є обґрунтування психологічних особливостей розвитку мотиваційної сфери молодших школярів.

Важливою особливістю цього вікового періоду є недостатня сформованість внутрішньої пізнавальної мотивації. Більшість дітей навчається не стільки заради здобуття знань, скільки через бажання отримати позитивну оцінку, уникнути покарання або заслужити схвалення вчителя і батьків. Така мотивація є нестійкою і значною мірою залежить від зовнішніх умов, що робить навчальну діяльність вразливою до зниження інтересу та виникнення труднощів [4].

Емоційна сфера молодших школярів відіграє провідну роль у формуванні

мотивації до навчання. Ставлення до школи, вчителя та однокласників безпосередньо впливає на бажання дитини вчитися. Позитивний емоційний досвід, пов'язаний із навчальною діяльністю, сприяє формуванню стійкого інтересу до пізнання, тоді як негативні переживання можуть призводити до втрати мотивації, уникнення навчальних завдань і формування негативного ставлення до школи загалом.

Важливе місце у психологічному розвитку молодших школярів займає становлення самооцінки та уявлень про власну навчальну компетентність. Самооцінка в цьому віці ще не є стабільною і значною мірою формується під впливом зовнішніх оцінок. Судження вчителя часто сприймаються дитиною як об'єктивна характеристика її здібностей, що може як стимулювати розвиток навчальної мотивації, так і призводити до її зниження у разі негативного оцінювання. Адекватна самооцінка сприяє формуванню впевненості у власних силах, наполегливості та готовності долати навчальні труднощі.

Центральним новоутворенням віку є рефлексія - здатність дитини віддавати собі звіт у тому, що вона робить, і розуміти, як вона це робить. Рефлексія дозволяє молодшому школяру стати суб'єктом власного навчання. Завдяки їй дитина може оцінювати не лише результат «я отримав 10 балів», а й свої зусилля «я старався і тому в мене вийшло». У дослідженнях Н. В. Пророк підкреслює, що розвиток рефлексії безпосередньо корелює з рівнем навчальної мотивації: дитина, яка здатна проаналізувати причини свого успіху, демонструє вищу стійкість до труднощів і меншу залежність від зовнішньої похвали [1].

Важливу роль у формуванні мотивації відіграє соціальне середовище, насамперед взаємодія з учителем. У молодшому шкільному віці вчитель виступає значущою фігурою, оцінка якої має великий вплив на самооцінку та поведінку дитини. Підтримка, доброзичливість і справедливість з боку педагога сприяють формуванню позитивного ставлення до навчання, тоді як надмірна критика або авторитарний стиль спілкування можуть викликати тривожність і знижувати мотивацію.

Не менш важливим є вплив сімейного середовища. Батьки формують первинне ставлення дитини до навчання, визначають її установки та очікування щодо власної успішності. Підтримка, зацікавленість у навчанні дитини, створення сприятливих умов для виконання завдань сприяють розвитку внутрішньої мотивації. Водночас надмірний контроль, орієнтація лише на результат або відсутність уваги до навчання можуть негативно позначатися на мотиваційній сфері.

Таким чином, психологічні особливості молодшого шкільного віку визначають специфіку формування навчальної мотивації, яка характеризується нестійкістю, залежністю від зовнішніх чинників та тісним зв'язком із емоційною сферою дитини. Це обумовлює необхідність створення умов для розвитку внутрішньої мотивації, що передбачає формування позитивного емоційного досвіду навчання, підтримку самооцінки, зниження рівня тривожності та налагодження ефективної взаємодії між учнем, учителем і сім'єю.

Список використаних джерел

1. Бех І. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Виховання особистості. Київ : Либідь, 2003. 344с.
2. Гнатюк О. В. Мотивація навчання молодших школярів в умовах цифрового середовища. *Педагогічний дискурс*. 2020. Вип. 28. С. 45–52.
3. Калмикова Л. О. Психологія навчальної діяльності молодших школярів. Харків: Основа, 2005. 192 с.
4. Подтикан, І. В. Особливості формування мотиваційної сфери особистості. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. №9. С. 29–36.
5. Різник О. В. Формування мотивації успіху в учнів початкових класів як запорука ефективного навчання. *Педагогічний пошук*. 2019. № 3 (103). С. 22–26.